

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕНСИВНОГО РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА

*САГАЧКО Ю.М., СТ. ВИКЛАДАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Аграрне виробництво є пріоритетною галуззю агропромислового комплексу, яке забезпечує населення країни продуктами харчування, а промисловість – сировиною. У процесі виробничо-технологічної діяльності воно вимагає великого обсягу матеріально-технічних ресурсів, які потребують системного оновлення. Нестача їх у майбутньому призведе до виснаження ресурсного потенціалу, недостатнього забезпечення аграрного виробництва сировиною, зменшення завантаженості промислових потужностей, а населення – продуктами харчування. При цьому протягом майже всього пореформеного періоду головною проблемою наукового та практичного характеру залишається необхідність реставрації тваринницької галузі, що можливо тільки на основі обґрунтованого здійснення послідовної інтенсифікації всіх галузей аграрного сектору економіки з елементами інновацій. Ця проблема є складною та багатогранною і потребує комплексного підходу до свого вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інтенсифікації сільського господарства завжди посідали важливе місце в аграрній економічній науці. Увага економістів-аграрників до проблеми інтенсифікації сільського господарства значно посилилась у другій половині XIX століття, коли в розвинутих країнах науково-технічний прогрес поступово проникав у землеробство і тваринництво, отже, почало змінюватися відношення між екстенсивним та інтенсивним шляхом розширеного відтворення.

У витоків наукового вивчення процесу інтенсифікації сільськогосподарського виробництва стояли: В. Балабанов, І. Бородин, І. Буздалов, М. Гук, В. Десятов, І. Лукін, В. Мертенс, Є. Оглобін, К. Оболенський, Д. Рікардо, А. Сміт та інші дослідники. Їхні наукові здобутки є базовими для визначення напрямів підвищення інтенсифікації виробництва в аграрному секторі економіки.

На сучасному етапі розвитку економічної думки В.П. Міклова та К.С. Товт, розглядаючи ефективність діяльності підприємств, прагнуть не просто виявити наскільки раціонально підприємства використовують ресурси і забезпечують собі можливості подальшого розвитку, але і те, яке значення має їх діяльність для галузі загалом [1, С. 37].

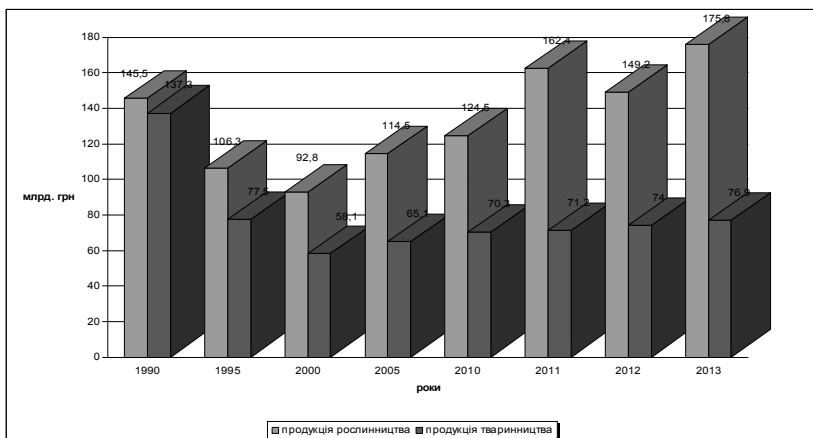
Розв'язанню сучасних проблем інтенсифікації сільськогосподарського виробництва та підвищенню її економічної ефективності присвячені наукові праці відомих вчених-економістів: В. Андрійчука, М. Вихора, М. Віткова, Г. Волженкова, Р. Майстро, А. Македонського, В. Мацибори, А. Стельмащука, І. Свиноуса, І. Топіхи, В. Уланчука, І. Червена та інших.

Метою статті є здійснення аналізу сучасного стану виробництва продукції сільського господарства України та дослідження основних аспектів їх інтенсивного розвитку, зокрема галузі тваринництва.

Виклад основного матеріалу. Аналіз стану виробництва продукції сільського господарства, дозволяє виділити два етапи, пов'язані з реформуванням відносин власності та форм господарювання в аграрному секторі економіки країни. На першому етапі (1990-1999 роки) через неврегульованість міжгалузевих економічних відносин сільське господарство значно зменшило купівельну спроможність, що вплинуло на погіршення стану матеріально-технічної бази та інших активів, а відповідно – і на скорочення обсягів виробництва. На другому етапі (з 2000 року), після формування нових організаційно-господарських структур ринкового типу, відбувалося поступове збільшення обсягів виробництва, але досягти рівня 1990 року не вдалося і до цього часу.

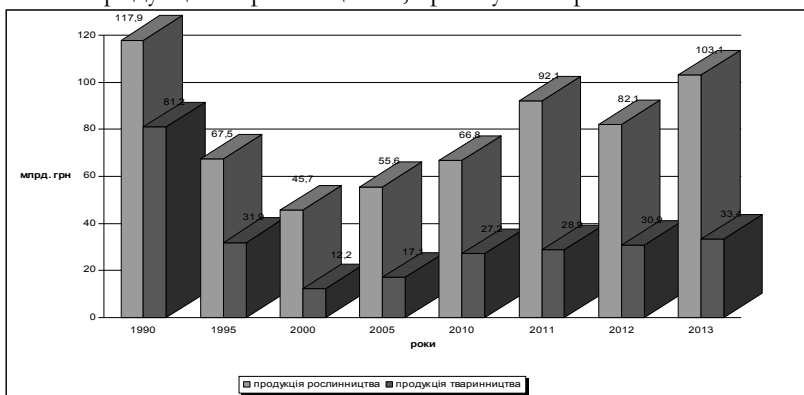
У 2013 р. виробництво валової продукції сільського господарства України (у постійних цінах 2010 р.) склало 252,8 млрд. грн., що більше проти попереднього року на 13,2%, проти 1990 р. – менше на 10,6%. Динаміку зміни валової продукції сільського господарства можна прослідкувати на рис. 1.

За даними рисунку стає зрозумілим, що зменшення валової продукції тваринництва відбувалося більшими темпами ніж продукції рослинництва, що говорить про занепад галузі тваринництва. Так, у 2013 р. у порівнянні з 1990 р. валова продукція рослинництва збільшилась на 20,8%, а валова продукція тваринництва зменшилась на 44%.

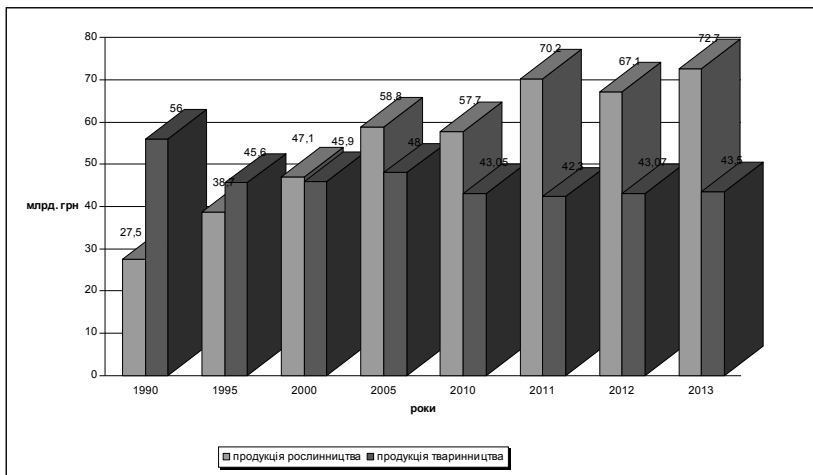
Рис. 1. Валова продукція сільського господарства України в усіх категоріях господарств

Щодо сільськогосподарських підприємств (рис. 2) валова продукція рослинництва в порівнянні з 1990 р. зменшилася у 1,1 рази, валова продукція тваринництва 2,4 рази у 2013 р.

Рис. 2. Динаміка зміни валової продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах в цілому по Україні

Дещо інша ситуація у господарствах населення (рис. 3), валова продукція рослинництва у 2013 р. збільшується у 2,6 рази у порівнянні з 1990 р., тваринництва – зменшується лише у 0,7 рази проти 2,4 рази в сільськогосподарських підприємствах.

Рис. 3 Динаміка зміни валової продукції сільського господарства України в господарствах населення

Таким чином, особисті селянські господарства сьогодні є стабілізуючою формою господарювання, яке в сучасних умовах стримує спад виробництва сільськогосподарської продукції у своїх категоріях господарств і за умов безробіття стримує різкий спад рівня життя селян, забезпечує їм додатковий заробіток.

Поряд з цим, без залучення додаткових інвестицій та кредитних ресурсів, завдяки високій мотивації до продуктивної праці, особисті селянські господарства знайшли власну нішу в аграрному виробництві, насамперед трудомістких видів продукції, що є конкурентоспроможною на внутрішньому ринку.

Проте “господарства населення не можуть вважатися стратегічним напрямом для створення цивілізованого сільського господарства ринкового типу” [2, С. 16] через малі розміри земельних угідь, незначні виробничі потужності, ручну працю, переважаючу частку працівників пенсійного віку, низький рівень залучення інноваційних розробок. Відомо, що фонди, земля і праця використовуються значно ефективніше у великих аграрних підприємствах, де капіталовіддача в 7-10 разів вища, ніж у дрібних господарствах [2, С. 23]. Тому їх не можна вважати прогресивною формою господарювання в сільському господарстві, а необхідно трансформувати в ефективні виробничі структури [3].

Рівень інтенсивності виробництва, у тому числі галузей тваринництва, залежить від обсягу вкладених коштів і періоду їх окупності. Тому реконструкція тваринницьких приміщень є економічно вигідним напрямом поліпшення використання виробничо-технічного потенціалу та зменшення затрат ручної праці.

Одним із шляхів підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва є збагачення виробленого гною поживною речовиною з метою підвищення родючості ґрунтів при його застосуванні.

Висока економічна ефективність інтенсивних методів ведення тваринництва прямо пропорційно залежить від умов утримання й годівлі тварин. При вищій продуктивності худоби витрати на 1 ц продукції значно зменшуються. Нині головною причиною низької продуктивності тварин є недостатнє забезпечення їх кормами та незбалансованість раціонів по протеїну, мінеральних речовинах і вітамінах. Потребу в протеїні доцільно забезпечувати за рахунок збільшення посівів бобових і бобово-злакових кормів. Усе фуражне зерно повинно згодовуватися тваринам у складі повноцінних комбікормів із додаванням білково-вітамінно-мінеральних добавок і преміксів. Отже виробництво високоякісних кормів у достатній кількості має стати одним із напрямів стратегії розвитку землеробства.

Отже, одним з найважливіших завдань сучасного сільськогосподарського виробництва є не тільки забезпечення суттєвого збільшення виходу продукції, а й значне підвищення прибутковості і конкурентоспроможності галузі на базі ефективнішого використання економічного потенціалу агроєкосистем, генофонду сільськогосподарських рослин і тварин, матеріальних, фінансових і трудових ресурсів. Це підтверджує публікація В.Я. Месель-Веселяка, в якій він зазначив: «... якщо прибутку немає, то виробництво продукції скорочується або ліквідується» [4, С. 3]

До вказаних проблем галузі слід віднести також низьку якість тваринницької продукції, недодержання стандартів і неналежну систему контролю, яка б відповідала вимогам європейського рівня, нестабільність та непередбачуваність цінової кон'юнктури, яка викликана різними чинниками, в тому числі, відсутністю цивілізованої інфраструктури цього сегмента ринку, неконтрольованим імпортом та результатів генетичних досліджень, використанням застарілих технологій, незадовільний рівень ветеринарного забезпечення, тощо. Аналітики світового ринку радять Україні якнайшвидше перейти на

великотоварне виробництво, аби головна частина молока вироблялася не в індивідуальних господарствах, як це спостерігається сьогодні, а на великих підприємствах [5, С.33; 6, С.8; 7, С.150; 8]. Впровадження інноваційних технологій у великотоварне виробництво сприятиме підвищенню якості виробленої продукції, а відтак і підвищенню ефективності суспільного виробництва [9, С.117; 10].

Висновки. Аналіз стану агропромислових підприємств України свідчить про переважання негативних тенденцій в їх розвитку, тому для гальмування та подолання негативних тенденцій розвитку підприємств мали б бути використані сучасні організаційні форми виробництва, перехід на великотоварне виробництво продукції.

Інтенсифікація тваринництва передбачає насамперед інтенсивне й ефективне використання продуктивної худоби, вдосконалення способів її утримання і годівлі. Прогрес тваринництва виявляється не стільки у збільшенні поголів'я, скільки в поліпшенні його якості, в заміні гіршої худоби кращою, в підвищенні рівня її годівлі. Додаткові вкладення спрямовують на поліпшення племінної роботи, виведення нових, продуктивніших порід худоби, підвищення її продуктивності, впровадження прогресивних способів відтворення стада і прискорення його обороту.

Література.

1. Міклова В.П. Ефективність діяльності малих підприємств на регіональному ринку послуг (на прикладі Закарпатської області) / В.П. Міклова, К.С. Товт // Регіональна економіка. – 2009. – №4. – С. 33–39.
2. Аграрна реформа і організаційно-економічні трансформації у сільському господа-рстві: доповідь на Дванадцятих річних зборах Всеукраїнського конгресу вчених еконо-містів-аграрників 25-26 лютого 2010 року / В.Я. Месель-Веселяк – К.: Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», 2010. – 57 с.
3. Сагачко Ю.М. Досвід проектування великотоварних спеціалізованих тваринницьких об'єктів / Ю.М. Сагачко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: економічні науки. Вип. 105. - Харків: ХНТУСГ. - 2010. - С. 308-312.
4. Месель-Веселяк В.Я. Напрями розвитку галузей тваринництва та їх державна підтримка / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2004. - №9. – С. 3-8.
5. Сонячна М. Молочна дисгармонія / М.Сонячна // Агробізнес сьогодні. – 2007. – «13 – грудень. – С. 33.
6. Схелаас Х. Молочная промывленность к 2010 г. / Х. Схелаас // Молочная промывленность. – 1997. - №5. – С. 8.

7. Червен І.І. Методичні аспекти оцінки розвитку інтенсифікації виробництва / І.І. Червен, В.С. Горбачов // Вісник аграрної науки Причорномор'я . – Миколаїв, 2005. – Вип. 4. – С. 3-9.

8. Андрійчук В.Г. Агропромислові формування нового типу в контексті стратегії розвитку вітчизняного сільського господарства / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. - 2013. - №1. - С. 3-15.

9. Дудар Т.Г. Економічні проблеми поліпшення якості сільськогосподарської продукції / Т.Г. Дудар. – Львів: Світ, 1991. – 156 с.

10. Мазнев Г.Є. Методологічні засади створення та ефективного функціонування інноваційних технологічних кластерів / Г.Є. Мазнев // Економіка АПК. – 2015. - №1. – С.70-77.

Сагачко Ю.М. Теоретичні основи інтенсивного розвитку тваринництва

В статті йде мова про результати останніх досліджень і публікацій стосовно інтенсивного розвитку тваринництва, яке передбачає насамперед інтенсивне й ефективне використання продуктивної худоби, вдосконалення способів її утримання і годівлі, ефективнішого використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів. Також використання сучасних організаційних форм господарювання для подолання негативних тенденцій розвитку. Впровадження інноваційних технологій у великотоварне виробництво сприятиме підвищенню якості виробленої продукції, а відтак і підвищенню ефективності суспільного виробництва.

Ключові слова: інтенсифікація, продуктивність, великотоварне виробництво, організаційні форми.

Сагачко Ю.Н. Теоретические основы интенсивного развития животноводства

В статье идет речь о результатах последних исследований и публикаций относительно интенсивного развития животноводства, которое предусматривает, прежде всего, интенсивное и эффективное использование продуктивного скота, совершенствование способов содержания и кормления, эффективного использования материальных, финансовых и трудовых ресурсов. Также использование современных организационных форм хозяйствования для преодоления негативных тенденций развития. Внедрение инновационных технологий в крупнотоварное производство будет способствовать повышению качества производимой продукции, а следовательно и повышению эффективности общественного производства.

Ключевые слова: интенсификация, производительность, крупнотоварное производство, организационные формы.

Sagachko Y.M. Theoretical foundations of intensive livestock development

The article deals with the results of the latest researches and publications about intensive livestock development, which involves primarily intensive and efficient use of productive livestock,

improvement of methods of keeping and feeding, efficient use of material, financial and labor resources. Also the use of modern organizational forms of management to overcome the negative trends. Implementation of innovative technologies in farm production will improve product quality, and consequently improve the efficiency of social production.

Key words: *intensification, performance of large-scale production, organizational forms.*

Рецензент – *Зинов'єв Ф.В., д.е.н., професор*

УДК 338.431.84:636.2.034

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ

**СМІГУНОВА О.В., АСПИРАНТ*,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Перетворення в аграрній сфері з 1990 року по теперішній час мали на меті шляхом роздержавлення та приватизації земель і майна колгоспів та радгоспів забезпечити селянину право стати справжнім господарем на власній землі, а також створення багатокладності форм господарювання на землі.

Цілком зрозуміло, що само по собі впровадження підприємницьких організаційних структур мало що дасть, якщо воно не буде поєднуватись із здійсненням заходів, орієнтованих на адаптацію підприємницьких формувань до впливу цілого ряду процесів, які відбуваються в сільських територіях України протягом періоду ринково-підприємницької трансформації агропромислової сфери економіки. Серед цих процесів найбільш впливовими є урбанізація, депопуляція, деаграрізація, парцеляція, деіндустріалізація.

Існування негативного впливу перерахованих вище процесів на соціально-економічний розвиток сільських агломерацій є очевидним, то очевидно є і необхідність у формуванні інструментарію для його подолання. Він обов'язково повинен включати наступні три інструмента – концентрацію, кооперування та інтеграцію.

---

* *Науковий керівник – Турченко М.М., к.е.н., професор*